

ANKARAD, 2020; 1(2): 691-696	ankaradergisi06@gmail.com
e-ISSN: 2717-9052	DOI:

EDİTÖR İLKER ALP, İBRAHİM KELAĞA AHMET, *Balkan Savaşları ve Edirne*, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7.

Erhan VATANSEVER*

Kuzeydoğu Marmara bölgesinde kurulmuş olan Osmanlı Beyliği'nin imparatorluk vasfını kazanmasında Balkanların, oldukça önemli bir yeri vardır. Bölgenin Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle birlikte batılı tarihçilerin "Pax-Ottomana" olarak isimlendirdikleri ve temelinde Türk hoşgörüsü ile birlikte yaşama anlayışı olan; çok dinli ve çok uluslu kültürlerin katkısı ile beş yüz yıl süren bir "Osmanlı Barış Sistemi" kurulmuştur. Söz konusu bu süre zarfında Hırvatlar, Bulgarlar, Sırlar, Yunanlılar, Karadağlılar, Makedonlar, Boşnaklar, Romenler, Arnavutlar ve Türkler Balkan topraklarında yüzyıllarca huzur ve barış içinde bir arada yaşamışlardır. Balkan topraklarındaki bu huzur ve barış ortamı 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren özellikle de Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik hareketleri ve çeşitli sosyo-ekonomik etkenlerden dolayı bozulmaya başlamıştır. İmparatorluğun en uzun yılı olarak isimlendirilen bu dönemde, Balkanlar'da ortaya çıkan isyanlar ve savaşlar sonucunda bağımsız ya da yarı bağımsız devletler meydana gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki ilk büyük yenilgisi Doksanuç harbi olarak isimlendirilen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'dır. Bu savaş sırasında 350.000'den fazla Türk hayatını kaybetmiş, bir milyon civarında Türk ise, zulüm ve katliamdan kurtulmak için göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş sonunda imzalanan Berlin Antlaşması ve sonrasındaki gelişmeler ile Osmanlı Devleti, Balkan topraklarının büyük bir kısmını kaybetmek zorunda kalmıştır. Kaybedilen bu topraklar üzerinde Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan, Romanya ve Karadağ gibi yeni devletler ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda yaşadığı büyük toprak kayıpları ile gittikçe zayıflayan Osmanlı Devleti, 20. yüzyılın başında kendini Balkan Savaşları'nın içinde bulmuştur. Balkan Savaşları'nda Osmanlı ordusunun büyük bir bozguna uğraması, Balkanlar'da yaşayan Türk ve diğer Müslüman halklar için büyük bir felaketi beraberinde getirmiştir.

* Araştırma Görevlisi Doktor, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-2155-1907, erhanvatansever@trakya.edu.tr.

Vatansever. E. (2020). Editör: İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Balkan Savaşları ve Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7. ANKARAD, 1(2), 691-696.

İşte tam bu noktada literatüre eklenen *Balkan Savaşları ve Edirne* eseri bu alana yeni bir bakış açısı katmıştır. *Balkan Savaşları ve Edirne* Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları'ndan 2020 yılında yayımlanmıştır. İki ciltten oluşan eserin editörleri İlker Alp ve İbrahim Kelağa Ahmet'tir. Yazarları ise Hikmet Öksüz, Nuri Yavuz, Ayşe Kayapınar, Zeynep Zafer, Mustafa Keskin, İlker Alp, Mehmet Okur, H. Burcu Özgüven, Gülay Apa Kurtişoğlu, Kader Özlem, Sabri Can Sannav, Yavuz Güner, Veysi Akın, Koray Hasan, Erhan Vatansever, Atilla Birbir, Tarık Sarıoğlu, Hakan Şallı, Aslı Zencirkıran ve Saygın Alkan'dır. İlk ciltte Balkan Savaşları'nın ortaya çıkması ve Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarını kaybetmesinin sebeplerini ve seyrini ele alan bölümler yer almaktadır. İkinci ciltte ise Balkan Savaşı özelinde Edirne ile ilgili bölümler yer almaktadır. Eserin girişinde editörler tarafından bir takdim yazısı kaleme alınmıştır. Söz konusu takdim kısmında savaş öncesi Balkanlar ile ilgili genel bir değerlendirmenin ardından I. ve II. Balkan Savaşı'nın sebepleri üzerinde durulmuştur.

İlk ciltte "*Osmanlı Devleti'nin Balkan Hâkimiyetini Kaybetmesi Üzerine Bir Değerlendirme*" başlığı altında alanında birçok önemli çalışması olan Hikmet Öksüz tarafından Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda yaşadığı geri çekilişin sebepleri, iç ve dış gelişmeleri kapsayan geniş bir perspektif ve konuyla ilgili haritalar verilerek ele alınmıştır. Uluslararası ilişkiler alanında Balkanlar üzerine önemli çalışmaları olan Kader Özlem tarafından kaleme alınan "*II. Balkan Savaşı'nın Gelişim Süreci ve Bükreş Antlaşması'nın Analizi: Bulgaristan Özelinde Bir Değerlendirme*" başlığı altında II. Balkan Savaşı sonunda Balkanlar'da ortaya çıkan yeni düzen ve yeni sınırların beraberinde getirmiş olduğu ve bölgede uzun süre devam edecek olan travmalar akıcı ve anlaşılır bir dil ile ele alınmıştır. Osmanlı Devleti'nin yakın zamana kadar kendi hâkimiyetinde olan dört küçük devlet karşısında mağlup olmasının en büyük sebeplerinden bir tanesi askeri olarak hazır olmamasıdır. Alanında önemli çalışmaları olan Nuri Yavuz, "*Birinci Balkan Harbinde Şark Ordusu*" başlıklı yazısıyla Osmanlı Devleti'nin yıkılışını hızlandıran Balkan Savaşı'na Osmanlı ordusunun neden hazırlıksız yakalandığı sorusuna birçok arşiv belgesi ile açıklık getirmektedir. Ege Adaları konusunda önemli çalışmaları olan Sabri Can Sannav, "*I. Balkan Savaşı'nda Ege Adalarının Yunanistan Tarafından İşgali*" başlıklı yazısıyla Balkan Savaşları denildiğinde belki de en az çalışılan konulardan olan deniz savaşlarını ve Yunanistan'ın Ege adalarını nasıl işgal ettiğini arşiv belgeleri, haritalar ve fotoğraflar kullanarak anlaşılır bir dil ile ele almaktadır. Bağımsızlık mücadelelerine 1821 yılında başlayan Yunanlılar, bu amaçlarına 1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması'yla

Vatansever. E. (2020). Editör: İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Balkan Savaşları ve Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7. ANKARAD, 1(2), 691-696.

ulaşmışlardır. Bağımsızlık ile yetinmeyen Yunanistan'ın, kendine ait olduğunu iddia ettiği Makedonya ve Trakya'yı elde etmek için Balkan Savaşı'na nasıl girdiği konusu, Koray Hasan tarafından keleme alınan “*Yunan Kaynaklarına Göre Balkan Savaşları'nda Türk-Yunan Cephesi*” başlıklı yazıda Yunan kaynakları kullanılarak ele alınmaktadır. Tarihimizdeki en büyük travmalardan olan Balkan Savaşları'nda, en çok etkilenen hiç şüphesiz bölgede yaşayan Türk ve Müslüman halk olmuştur. Balkanlar üzerine çalışmaları olan Erhan Vatansever tarafından kaleme alınan “*Balkan Savaşları'nda Türk Göçleri*” başlıklı yazıda savaş sırasında kaybedilen vatan topraklarından işkenceye, ölüme ve tecavüze uğramamak için kaçmak zorunda kalan göçmenlerin durumları arşiv belgeleri ve görgü tanıklarının hatıraları kullanılarak okuyucuya aktarılmaktadır. Balkanlar ile ilgili önemli çalışmalar yapmış olan ve birçok farklı dil bilen Ayşe Kaya-pınar tarafından kaleme alınan “*Bulgarca Yazılmış Hatıratı Balkan Savaşları*” başlıklı bölümde, Balkan Savaşları'nın önemli aktörlerinden olan Bulgaristan'ın savaşa neden girdiği, ne amaçladığı, ne gibi hazırlıklar yaptığı ve Balkan Savaşları'nın Bulgaristan için ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığı gibi konular Simeon Radev, Oton Barbar ve Nikola Dodov gibi Bulgar yazarların günlükleri üzerinden oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Bulgar Edebiyatı alanında birçok önemli çalışmalara imza atan Zeynep Zafer, “*İki Bulgar Yazarın Eserlerinde Balkan Savaşları*” yazısında, eserlerinde Türklere olan nefretini her fırsatta dile getiren İvan Vazov ve Türklere daha ilımlı yaklaşan Yordan Yovkov'un eserleri üzerinden Balkan Savaşları'nı ele almaktadır. Balkan Savaşları sırasında bölgede yaşanan Müslüman halk akla hayale gelmeyecek birçok mezalim ile karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu mezalimleri en iyi anlatan eserlerden olan ve 1913 yılında İstanbul Mahmud Bey matbaasında basılan *İslâmiyet'in Enzâr-ı Basîretine Âlem-i İnsaniyet ve Medeniyetin Nazar-ı Dikkatine* isimli eser alanında birçok önemli çalışması bulunan Mustafa Keskin tarafından hazırlanıp sadeleştirilmiştir. Balkan Savaşları sonunda Selanik, Yanya, Kavala, Ege Adalarının büyük bir kısmını ve Girit'i ele geçiren Yunanistan hiç şüphesiz savaştan en kazançlı çıkan devlet olmuştur. Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı alanında çalışmalar yapan Atilla Birbir, Balkan Savaşları'nı, savaşın en kazançlı devleti olan Yunanistan basını üzerinden ele almıştır.

Eserin ikinci cildinde Balkan Savaşları sırasında Edirne kuşatması ele alınmaktadır. Türkiye'nin Balkan Yarımadasındaki üç şehriden biri olan Edirne, tarih boyunca Avrupa'yla Asya'yı birbirine bağlayan karayollarından dolayı önemli bir yere sahip olmuştur. Sanat Tarihi alanında önemli çalışmalara imza atan Yavuz Güner, “*Edirne'nin Tarihi Coğrafyası*” başlıklı yazısı ile düşman işgaline uğraması durumunda İstanbul'un da

Vatansever. E. (2020). Editör: İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Balkan Savaşları ve Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7. ANKARAD, 1(2), 691-696.

düşman işgaline uğraması demek olan Edirne'nin Osmanlı Devleti için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Asya'dan Avrupa'ya açılan bir kapı konumundaki Edirne, bu özelliğinden dolayı tarih boyunca birçok istilaya uğramış farklı dil, din ve kültürlerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir yapıya kavuşmuştur. Edirne üzerinde doktora tezi olan Tarık Sarıoğlu tarafından kaleme alınan "*Balkan Savaşları Öncesinde Edirne'nin Sosyo-kültürel Durumu*" başlıklı yazıda Edirne'nin bu kozmopolit durumu açık ve anlaşılır bir dil ile ortaya konmaktadır. Şükrü Paşa komutasındaki Edirne, I. Balkan Savaşı sırasında kendisinden kat kat fazla olan düşman karşısında uzun süre kahramanca direnmesine karşın 26 Mart 1913 tarihinde teslim olmak zorunda kalmıştır. Balkan Tarihi denilince ilk akla gelen ve Balkanlar üzerine birçok önemli çalışmaya imza atan İlker Alp tarafından kaleme alınan "*Edirne'nin İşgali ve Tunca Adası (Sarayıçi) Soykırımı*" başlıklı yazıda Edirne'nin düşman işgaline uğramasından sonra şehirde meydana gelen soykırımlar arşiv belgeleri ve resimlerle açık bir şekilde irdelenmektedir. Edirne, savaş sırasında askerlere ve sivil halka karşı yapılan mezalimin en ağır uygulandığı yerlerden biri olmuştur. Birçok önemli çalışması bulunan Mehmet Okur tarafından kaleme alınan "*Tanıkların Dilinden Balkan Savaşları'nda Edirne'nin İşgali ve Gelişen Olaylar*" başlıklı yazıda işgalle beraber şehirde yapılan yağmalar, halka ve askerlere yönelik yapılan mezalimler ve binlerce Türk askerinin planlı bir şekilde nasıl katledildiği, olaylara şahit olan ve şahitliğinden şüphe edilmeyen Fransız yazar Paul Christoff'un günlüklerinden aktarılmaktadır. Balkan Savaşları'nda Edirne'nin kaderini belirleyen, Bulgarlarla yapılan savaşlar olmuştur. Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesinin ardından Bulgarlar, Istranca Dağları, Kırklareli ve Meriç nehrini aşarak Mustafapaşa üzerinden saldırıya geçmişlerdir. Şark ordusunun Bulgarlar ile yaptığı savaşı kaybedip Çatalca hattına çekilmesi üzerine Edirne düşman tarafından kuşatma altına alınmıştır. Yakın dönem Edirne ve Trakya tarihi ile ilgili birçok önemli çalışması bulunan Veysi Akın tarafından kaleme alınan "*Edirne Müdafii Şükrü Paşa: Muhasara ve Esaret Günleri*" başlıklı yazıda kuşatma sırasında Edirne'nin nasıl altı ay dayandığı, şehrin nasıl teslim olduğu ve Balkan Savaşı sırasında gösterdiği başarılı kale savunmasıyla Edirne Müdafii olarak tanınan Şükrü Paşa'nın Bulgar esaretinde neler yaşadığı hakkında oldukça doyurucu bilgilere yer verilmektedir. Edirne üzerine çalışmalar yapmakta olan Hakan Şallı'nın kaleme aldığı "*İkdam Gazetesi Harp Muhabiri Yusuf Kenan Bey'in Edirne Kuşatması Tefrikaları*" başlıklı yazıda dönemin popüler bir yazın türü olan günlük ve hatıra gibi otobiyografik metinler üzerinden kuşatma sırasında Edirne'de yaşananlar akıcı bir şekilde okuyucuya aktarılmaktadır. Kuşatma sırasındaki

Vatansever. E. (2020). Editör: İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Balkan Savaşları ve Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7. ANKARAD, 1(2), 691-696.

Edirne'nin beklenenden daha uzun bir süre direnmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi şehirde bulunan tabyalardır. Yavuz Güner tarafından kaleme alınan "*Edirne Savunma Hattı: Tabyalar*" başlıklı yazıda Edirne'de bulunan tabyaların durumları ile ilgili önemli bilgiler verilmektedir. Şehirler, insanların savaşlarda uğradığı soykırıma hem tanıklık etmekte hem de insanlarla kader birliği yaparak yok olmaktadır. Bu noktada sanat tarihi alanında önemli çalışmalar yapmış olan Gülay Apa Kurtişoğlu tarafından kaleme alınan "*Balkan Savaşları'nda Edirne ve Çevresinde Bombalanan Mimari Eserler*" başlıklı yazıda Balkan Savaşları sırasında Edirne'nin yaşadığı yıkım ve uğradığı hakaretler açık bir şekilde gözler önüne konmaktadır. 19. yüzyıl ile birlikte savaş alanlarında yeni bir silah türü olan hava araçları görülmeye başlanmıştır. Bu hava araçlarından bir tanesi zeplinlerdir. Mimarlık alanında önemli çalışmalar yapmış olan H. Burcu Özgüven, Aslı Zencirkıran ve Saygın Alkan tarafından kaleme alınan "*Edirne Balon Hangarı*" başlıklı yazıda 1912-1913 yılları arasında askeri amaçlarla inşa edilen ve askeri tarihimizde ender rastlanan yapılardan olan Edirne Balon Hangarı ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır.

Sonuç olarak, eserde yaklaşık beş yüz yıl Osmanlı hâkimiyetinde kalan Balkan coğrafyasında yüz sekiz yıl önce yaşanmış Balkan Savaşları ve savaşın Edirne'yi nasıl etkilediği akademik bir dil ile doyurucu bir şekilde ortaya konulmuştur. Eserin yazar kadrosunun Tarih, Uluslararası İlişkiler, Bulgar Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı, Sanat Tarihi ve Mimarlık gibi birçok bilim dalında uzman olan yazarlardan oluşması Balkan Savaşları ve Edirne konusunun geniş ve çok yönlü bir şekilde ele alınmasını sağlamıştır. Bu açıdan eserin bilimsel katkısı son derece önemlidir. İki ciltten oluşan eserin ilk cildi I. ve II. Balkan Savaşı'na ayrılmıştır. Burada; Osmanlı Devleti'nin Balkanlar üzerindeki nüfuzunun kaybolması ve bu nüfuz kaybı sonucu ortaya çıkan savaşın sebepleri ve seyri, orduların durumları, cepheler, savaş sırasında sivil halka yapılan mezalimler, yaşanan göçler, savaş sonunda yapılan antlaşmalar ve bu antlaşmalar ile oluşan yeni sınırlar belgeler, savaş anıları ve dönemin basımının gözü ile ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Eserin ikinci cildinde ise tamamen Balkan Savaşları'nın Edirne'yi nasıl etkilediği üzerinde durulmuştur. Edirne'nin savaş sırasında sahip olduğu önemin daha iyi anlaşılabilmesi için ilk olarak Edirne'nin tarihi coğrafyası ve sosyo-kültürel yapısı derinlemesine ele alınmıştır. Verilen bu bilgilerin ardından şehrin savunma sistemleri, şehrin müdafaası, Edirne Müdafii olarak bilinen Şükrü Paşa'nın şehrin savunmasına katkıları hatıratlar, basın ve belgeler ışığında ortaya konmaktadır. Yine eserde şahitlere ve dönemin basımına dayanılarak savaş sırasında şehirde yaşananlar, şehrin işgal

Vatansever. E. (2020). Editör: İlker Alp, İbrahim Kelağa Ahmet, Balkan Savaşları ve Edirne, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yayınları, Edirne 2020, I. Cilt ISBN 978-975-374-261-0, II. Cilt ISBN 978-975-374-262-7. ANKARAD, 1(2), 691-696.

edilmesi, işgal sırasında sivil halka yapılan mezalimler ve kuşatma sırasında zarar gören mimari eserler açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konmaktadır.

Eserde belgelere, hatıratlara ve dönemin basınına dayanılarak verilen bilgiler sayesinde bizlerin Balkan Savaşları'nı daha iyi anlamamıza ve daha iyi analiz yapmamıza önemli katkılar sağlayacağı açıktır. Eserin, günümüzde bünyesinde hala büyük sorunlar barındıran Balkan coğrafyasının daha iyi anlaşılması noktasında da yapılan araştırmalara destek sağlayacak önemli bir eser olarak bilim dünyasına kazandırıldığı açıktır.